

ACC. N:R M. 16077: 1-16.

Landskap: Jhåne Upptecknare: Algot Nilsson, Osby
Härad: V. Göttinge Berättare: " " "
Socken: Visseltöfta Berättarens yrke: lantbrukare
Uppteckningsår: 1964 Född år 1887 i Visseltöfta

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ungdomens sammankomster och nöjesliv. s. 1-16. LMF 123

Skriv endast på denna sida.

Ungdomens sammankomster och nöjesliv

Man räknades som barn till konfir-
mationen, och sedan ansågs man tillhöra ung-
domen. Det var en skarpt markerad linje, ty
innan konfirmationen ansågs det olämpligt att
barnen deltog i dans och andra av ungdomens för-
ströelser. Det blev också skillnad i klädsel vid
denna tidpunkt. Ty innan konfirmationen hade
pojarna knäknä byxor och flickorna halvlånga
kjolar. Men därefter fick pojarna långa byxor
och flickorna fotsida kjolar, samt håret uppsatt
i en knut i nacken i stället för en fläta som
man hade förut. Ogifta män brukade gärna
deltaga i ungdomens nöjen till 40-45 årsåldern
men ogifta kvinnor upphörde något tidigare.
Det var mycket sällsynt att unga nygifta par
deltog i nöjeställningar det ansågs opassande.
Efter 1920 ändrades så småningom denna uppfattning.

10/6-64

Lammanhållningen mellan bygdens ungdomar var i allmänhet god. Det var vanligt att ungdomarna från några byar roade sig gemensamt. Det var vanligt i slutet av 1800-talet att några unga män kom överens att bygga en dansbana i någon vacker lövskogsdunge och dit kom då om sommaren ungdomar från flera byar. Man hade en bygdespelman som spelade dragspel vid dessa danstillställningar som var om söndagskvällarna. Man tog upp en avgift av de manliga deltagarna, vanligen 25 öre till ersättning åt spelmannen. Längre tillbaka i tiden brukade man dansa på någon ståt tilltrampad plats i byn, och då hade varje by sådana dansplatser. Leklag eller ungdomslag hade man inte. Det kunde stundom förekomma sociala grupperingar såsom av böndernas ungdomar och drängar och pigor, men det var ej ofta. Åldersgruppering var ej märkbar.

Könsgruppning ej heller nämnvärd. Några organisationer med regler och ledare förekom inte.

Förhållandet till stadsungdomar var reserverat, och om dessa uppträdde överlägsen kunde det ge anledning till bråk. Före 1905 fanns här i socknen knappt några föreningar. En skytteförening var den enda.

När 1905 bildades en goodtemplarloge, som de flesta av traktens ungdomar anslöt sig till. Och den utförde under en lång tid en livlig verksamhet med föreläsningar, kurser och biblioteksverksamhet.

Senare tillkom idrottsförening samt även politiska ungdomsföreningar och kyrkliga ungdomsföreningar. Dessa föreningar hade ju en viss inverkan på tidigare gruppbildningar och nöjen. Särskilt goodtemplarlogen anordnade en del goda förströelser och nöjen.

Några privata klubbar av speciellt slag fanns ej. Föräldrarna höll gärna reda på vilka kamrater som deras ungdomar hade sällskap med samt vilka

nöjen som besöktes. Förekom spritförtäring och
oväsen kom det gärna till föräldrarnas kännedom
genom att familjerna samarbetade för att få reda
på förhållandet. Förhållandet mellan könen var
ej lätt att övervaka. Man övervakade flickorna
mera än pojkarna. Besträffningar förekom ej direkt,
men man försökte genom förbud eller förmaningar
få ungdomarna att avstå från dåliga kamrater och
nöjen. Under sommartid då det dansades vid
dansbanorna ute var det ej några äldre närvarande,
men vid s. k. ungdomskalas under vintern var det
ofta äldre närvarande. Det klagades ofta på ung-
domen för att de var självrådiga och olydiga och
ansåg att föregående generation varit bättre.

Ungdomarna i en by brukade samlas om
söndagskvällarna och sedan gick man till den
by där dansbanan var belägen. Före 1900 var det
ej några särskilda dagar som var ungdomsfeste.

och de olika årstiderna var det julen som var rik på kalas och fester. Men det var inte för endast ungdom utan också för äldre. Men vid dessa kalas samlades ungdomen för sig själv till pantlekar och folkdanser m.fl. nöjen. Under påsken förekom en del skämtlekar med maskering som blåkullakäringar och en del annan utklädsel. Före 1900 firades inte första maj på landsbygden, men på valborgsmässöften brukade ungdomar i byarna samlas för att sjunga maj i by. Man brukade då erhålla några ägg på varje ställe, och trakterades stundom med brännvin också. Man brukade sedan anordna en liten fest eller äggseka med de insamlade äggen. Ett elda valborgsmässobål var ej brukligt utan började först på 1940-talet. Midsommar firade ungdomarna vanligen vid dansbanan, ty det var ej så vanligt med dans kring majstång vid tiden för sekelskiftet, men kom i bruk mera på 1930-talet

Detta hade varit brukligt under första hälften av 1800-talet men blivit bortlagt då man började bygga dansbanor. Lucia firades inte för här på orten. Det var inte förrän 1930 som godtemplarlogerna först började med luciafester som sedan blivit så allmänna på alla områden. Vid bröllop var det vanligt att ortens ungdomar samlades på kvällen utanför bröllopsgården för att ropa ut brudparet. Vid försörning, namnsdag, födelsedag och begravning var det endast de ungdomar som var särskilt inbjudna som samlades. Under 1800-talet var det stundom som ungdomarna samlades till brydegille då linet skulle bråkas, och även till körargille då någon torpare eller småbrukare behövde hjälp med värbruket. Man bjöds då på traktering och vanligen en stunds dans efteråt.

Det vanligt att ungdomarna här på orten brukade gå till Loshults kyrka på Kristi himmelfärdsdag

och denna dag kallades också för Loshulta torsdag
därför att det kom folk från flera församlingar.

Under 1800-talet var det vanligt att gå till Marklunda
marknad, men denna marknad upphörde vid
sekelskiftet och ersattes av marknad i Osby köping.

Det var ganska sällsynt att föräldrar besökte sina
pojkar då de var beväringar. Värnplikten fullgjordes
på Kronsbergs hed och det var ju ganska långt dit.

Det var ganska vanligt en tid att ungdomarna reste
till Köpenhamn då de skulle förlova sig, och det var
ofta flera par av grannar och bekanta. Föreningsmöten
för ungdom hölls mest om söndagarna och om vintern
varje vecka, men om sommaren ej så ofta. En större

sommarfest varje år i juni månad anordnades av
godtemplarlogen vid en naturskön plats som heter
Kungskällan. Denna fest besöktes av ungdomar från
flera socknar. Föreningsmöten i t. ex. rykterhetsfören-
ingar och studiecirklar hölls en gång i veckan

om vintern, men på sommaren mera oregelbundet. Föreningarna disponerade ett rum i kommunalhuset för sina möten. Om vardagskvällarna var det ej så mycket fritid men ungdomarna kunde träffas vid något vägskäl för att prata och leka en stund.

Fridagar hade man en vecka i oktober, och så var det vanligt att man skulle ha en fridag då det var marknad i det närlögnas samhället. Under friveckan brukade tjänare besöka sina föräldrar och goda vänner. Det var vanligt att ungdomar hade bjudningar i hemmen, men det var ej så ofta utan vid födelsedagar och vid julen.

Då var det också vanligt att det var gemensam bjudning för både äldre och yngre t. ex. då någon äldre fyllde jämna tiotal år. Då träffades alla ungdomar och någon gruppering förekom ej. I vardagslag var man uppe till klockan 8-9 om vintern men om sommaren något längre. Vid fester i hemmen

ofta till kl 12 på kvällen. Vid kalas och fester var det främst dans som förekom och man dansade då mest vals men även hambos och chottis. Man bjöd upp den dam man önskade dansa med genom en lätt bygning. Musiken var i de flesta fall dragspel. Men stundom var det en eller två fiolspelare med, och då blev ju musiken bättre. Man lekte också prantlekar särskilt om julen. Som prant lämnades näsdukar, armband, halsband, snusdosor m.m. Vid lösandet av prant försökte man med olika skämt sammanföra de ungdomar som man ansåg skulle bli fästfolk. Lista pranten brukade lösas på så sätt att flickor och pojkar stod parvis i en rad och så skulle man skicka ett nynt från mun till mun. Man äkte ofta skriolskor, men det var i synnerhet pojkar som gjorde detta. I skidor äkte man inte förrän omkring 1920 då det kom i bruk så småningom. Då man badade var flickor och pojkar var för sig. Fotboll förekom inte förrän i slutet av 1920-talet, men kastboll

och slungboll spelades gärna av tonåringar. Det
 var mycket vanligt att man spelade kort, men det var
 mest pojkar som gjorde det, och det var ganska vanligt
 att man spelade om pengar men ej med höga insatser.
 Det var ej så ofta man kläddes ut sig. Det var endast
 vid skärtorsdagen samt mellan jul och nyår. Pojkarna
 brukade komma i färskinnspälsar som vänts med ullen
 utåt. Flickorna i ovanligt långa kjolar med stora lappor.
 Teater var sällsynt. Men inom godtemplarlogen bildades
 1909 en teaterklubb här i socknen som spelade en del
 pjäser i flera år, bl annat "Värmlänningarna". Man sjöng
 mycket mer förr än nu, och det var mest visor som
 dels berörde någon märkelig händelse i orten, dels
 fosterländska sånger samt visor från yrkeslivet och
 naturen. t.ex sjömansvisor och skördesånger. Som
 traktering vid ungdomsfester förekom kaffe, och vid fester
 i hemmen även brännvin. Vid de s. k. "hopaläggs-gillena"
 tog man upp en avgift för att täcka omkostnaderna

för musik och traktering. Det var ett par pojkar som ombesörjde detta. Det förekom knappast att flickor använde sprit, men under 1800-talet var det de flesta av pojkarna som använde sprit, men ej så många som missbrukade den. Flagsmål var ganska sällsynt bland ungdomarna. Men det kunde ju hända någon gång att man blev oense om flickor vid danstillställningar eller man fått för mycket sprit och blivit grälsjuk.

Offentliga nöjen var det ej många ~~vardagliga~~ ~~många~~ man hade tillgång till. Det var endast då någon förening anordnade en fest eller det kom en cirkus till något samhälle i närheten, samt vid marknaderna. Det var Osby och Markaryds marknader som besöktes. Ungdomarna gjorde ej några nämnvärda inköp på marknaderna, utan man besökte nöjestillställningar som karusell, variete, skjutbanor och tivolingsspel. Då kvällen gick man på biograf eller till ett dansställe. Man brukade först besöka marknaden gruppvis, men då man gick

prä bio eller dans var det oftast parvis. Till bio
och dans brukade pojkar betala avgiften. Det var
ju så dyrt vid skolskiftet så fem kronor brukade
räcka för ett marknadsbesök. Folkets park fanns ju
utan det var ett privat nöjesställe.

Vid besök på andra platser gick man till fots, utom
då det var långt borta, då man åkte häst och vagn.
Det var först omkring 1900 som en och annan skaffade sig
cykel. Cyklarna var mycket dyra och den första cykel jag
såg hade kostat 400 kronor, en stor summa vid skolskiftet.
Man trodde allmänt att det var mycket svårt att lära sig
cykla. Så att i början hade man en kamrat som ledde
cykeln när man åkte. Det var isynnerhet affärsmän
som skaffade cyklar först. Då man allmänt skaffat
cyklar kunde ungdomen lättare komma ut till
längre bort belägna platser, och mera välja förströelser
och nöjen. Tågförbindelserna var goda med många
tåg om dagen, men man åkte ju tåg så ofta, endast

tre eller fyra gånger om året. Lärskilda utflyktståg förekom endast då det var lantbruksmöte eller utställning i någon stad.

Under 1800-talet var det ej så många bildande fritidssysselsättningar som stod till buds. Man kunde få låna böcker i sockenbiblioteket. Men det var ej så många som begagnade sig därav, ty litteraturen var gammaldags och trögläst. Men 1905 bildades goodtemplarlogen och startade ett nytt bibliotek och studiecirkel och föreläsningssällskap. Detta bibliotek anlätades mycket av ungdomen. Tidningar förekom även på 1800-talet i de flesta hem, och det var då mest aftonbladets halvecksupplaga. Vid skolskiftet började tidningen Norra Skåne utkomma och kom då att utgöra den mest lästa tidningen. Av böcker läste man helst historia såsom Ederbergs, Rönneberg och senare romaner av Strindberg. Den enda kursverksamhet som förekom var lantbrukskurser som

användades av hushållningssällskapet. Under 1800-talet var det mycket vanligt att ungdomarna fann sin blivande följeslagare inom byn eller i någon av de närmaste byarna. Men sedan det blivit bättre kommunationer och vidsträcktare bekantskapskrets var det mera vanligt att man sökte sin blivande maka längre bort. Allmänna meningen var i vanliga fall att kontrahenterna borde vara någorlunda lika gamla. Men det förekom ju att föräldrar gärna ville att deras döttrar skulle gifta sig med något äldre män om dessa var förmögna. Man ansåg också förr att kontrahenterna borde ha samma samhällställning, men denna åsikt ändrades med tiden. Föräldrar såg förr ej gärna att deras döttrar flyttade långt bort. Några särskilda nypförendenormer fanns ej. Inom förlovningen fanns ej något sätt att markera att de hörde i hop annat än stadigt sällskap. Under förra seklet var det ofta vanligt att föräldrarna ville

bestämma angående giftermål, och det ledde ofta till stridigheter inom familjen. Men denna inställning förändrades så småningom till att ungdomen själva fick bestämma om sina giftermålsplaner. Det var mycket olika hur länge man hade sällskap före förlovingen, stundom från konfirmationsåldern i andra fall endast några månader. Förlovingen brukade ingås vid helgerna jul, påsk eller midsommar. Det var ganska vanligt att man reste till närmaste stad eller till Köpenhamn då man förlovade sig och man bytte också ringar där. Förr var det vanligt att fästmannen gav sin fästmö något finare klädesplagg, men efter 1900 blev det mera brukligt med armband och halsband. Det var vanligt att anordna förlovningskalas för de närmaste släktingarna och vännerna. Det ansågs lämpligt att förlovingen varade ett år. Det var ej så ofta att man var tvungen att gifta sig. Det var med ett visst förakt man såg på fröktenskapliga

förbindelser. Förberedelser till ett giftermål var att man sparade pengar för att kunna köpa ett eget hem eller att hyra ett torp tillsvidare. Fästmän skaffade hemgift bestående av linne och sängkläder. I bondgårdarna var det vanligt att fästmän fick en kontant hemgift allt efter råd och lägenhet oftast beroende på hur många syskon som fanns. I de flesta fall var den lika för pojkar och flickor. Någon förtäckning häröver förskom inte. I. k. nö eller svenska förskom ej här på orten. Ungdomarna trivdes nog här i trakten men de ekonomiska förhållandena genom arbetslöshet och överbefolkning gjorde att ända från 1850 och senare har flyttats första tiden till Amerika och senare tiden till städer och industrisamhällen. I stort sett uppförde sig ungdomarna hyggligt och det var endast i enstaka fall som någon uppförde sig busaktigt. Överkan å annans egendom var sällsynt. Brottlighet som var straffbart var ytterst sällsynt.